

Review Article

REVIEW OF THEME AND NARRATIVE ASPECTS IN THE ACT WAR OF UHUD.

* Dickens Bonyi Obwogi

Chuo Kikuu cha Nairobi, S. L. P. 30197 - 00100, Nairobi, Kenya.

Received 17th November 2022; Accepted 18th December 2022; Published online 30th January 2023

ABSTRACT

Katika makala hii tumechambua na kufafanua namna ambavyo kipengele cha mandhari na usimulizi vimetumika kufaulisha uwasilishaji wa dhamira na maudhui katika utenzi wa vita vya Uhud. Katika utafiti wetu tumerejelea nakala ya Haji Chum (1970). Matini muhimu ya utafiti wetu ilitokana na nakala hii. Nakala yenyewe tuliisoma, tukaichambua, tukaichanganua na kuweka wazi jinsi vipengele vya kimtindo tajwa vilivyofanikisha usukaji wa utenzi wa vita vya Uhud. Katika utafiti wetu tumeongozwa na lengo moja ambalo ni kufafanua wazi namna vipengele tajwa vya kimtindo vimechangia mafanikio ya uwasilishaji wa dhamira na maudhui ya mtunzi wa utenzi wa vita vya Uhud. Katika utafiti wetu tuliongozwa na nadharia ya umtindo. Nadharia hii ilitusaidia kuelewa namna mawasiliano hufumbatwa kwa kujumuisha vipengele vyote muhimu vya kimtindo. Utafiti wetu ulijibu maswali muhimu ambayo yalihatiji majibu kikamilifu. Mbinu za utafiti ambazo tulizitumia ni kusoma na kuchanganua makala, tasnifu, majarida, vitabu pamoja na tafiti zilizofanywa kwenye mtandao kuhusiana na mada yetu. Vile vile mijadala na wataalamu wa fasihi hususan ushahiri ilizingatiwa ili kuelewa namna ambavyo mandhari na usimulizi ni vipengele muhimu katika utafiti wetu.

Keywords: utenzi, mtindo, nafsi, mandhari na usimulizi.

UTANGULIZI

Mandhari ni kipengele muhimu katika fasihi. Kulingana na Wamitila (2002), mandhari hudhihirisha wazi ni wapi matukio fulani yalifanyika na ni wakati gani haswa. Mandhari vile vile yanaweza kuathiri tabia na mienendo ya mhusika katika fasihi. Katika utafiti wetu tumeangazia aina mbalimbali za mandhari kama yanavyojitokeza katika *utenzi wa vita vya Uhud*. Kama vile: mandhari ya kivita, kidini na ya kijiografia. Vile vile, tumejadili aina mbalimbali za usimulizi zinavyojitokeza katika *utenzi wa vita vya Uhud*. Usimulizi uliojitokeza pakubwa katika utenzi huu ni usimulizi wa nafsi ya kwanza, nafsi ya tatu na usimulizi penyezi ambao ni wa hapa na pale.

MANDHARI

Kulingana na Wamitila (2008) mandhari ni wakati na mazingira ambayo huwa ni chanzo cha kazi ya kifasihi. Ni wazi kwamba msanii anapoanza kuandika kazi yake, huwa anajipata katika mandhari maalum ambayo kwa njia moja au nyingine ni sharti yaathiri kazi yake kwa njia chanya au hasi. Vile vile, mandhari hayo humpa sura ya jamii na maisha yao ambapo kazi hiyo hufinyangwa.

Ntarangwi (2004) anaelezea mandhari kama jinsi mahali fulani panavyoonekana kiuhalisia. Katika hali ya kuelezea mandhari, msanii huonyesha mazingira halisi, vifaa na vitu halisi vinavyopatikana mahali panaporejelewa kama vile: milima, maziwa, mito, soko, majumba, mabomba ya maji, maduka, shule, misikiti, makanisa, vijiji nakadhalika. Kwa kutathimini maoni ya wataalamu hao, tunakubaliana kuwa mandhari ni mahali ambapo msanii huibunia kazi yake. Msomaji wa fasihi anapaswa kuelewa mandhari kazi husika ilifinyangwa ili kumsaidia kuelewa hisia, mienendo, imani na mwelekeo wa mtunzi wa kazi hiyo. Kwa kifupi, ili msomaji wa kazi ya kifasihi aweze kuihakiki kazi ya kifasihi kikamilifu, ni sharti atambue mandhari yanavyojitokeza katika kazi yenyewe.

Katika *utenzi wa vita vya Uhud* mandhari mbalimbali yamedhihirika waziwazi. Kwa mfano: kuna mandhari ya kidini, kivita na ya kijiografia. Mandhari ya kidini na kivita ndiyo yametamalaki utenzi wote tangu mwanzo hadi mwisho kwa sababu utenzi wote unahusu vita. Kuna mandhari ya kijiografia ambayo yanatueleza haswa mazingira ya kulikopiganwa vita vya Uhud ambapo ni katika bonde la mlima Uhud. Msimulizi wa utenzi wetu kwa kifupi, anaelezea safari ya wapiganaji wa pande zote mbili iliyokuwa na changamoto kwa sababu ilikuwa jangwani ambako aghalabu huwa na shida nyingi ikiwemo ukosefu wa maji, jua kali, ukosefu wa vyakula, ukosefu wa barabara nzuri, vumbi tele nakadhalika.

MANDHARI YA KIDINI

Matumizi ya majina kama vile Mungu, Mtume Muhammad katika utangulizi wa utenzi huu ni dhihirisho kuwa utenzi huu ulitungwa katika mandhari ya dini. Sababu kuu ni kwamba, wahusika hawa ndio wanaopewa sifa zaidi katika imani ya Kiislamu inavyodhihirika katika beti za 1-26. Katika beti hizo, mtunzi anaanza utenzi wake kwa kumhimidi Mungu. Mtunzi anammiminea sifa Mungu Muumba hadi ubeti wa 16. Baadaye, katika beti za 17- 25 msanii amerejelea Mtume Muhammad kwa kumtunuku sifa sufufu pia. Maelezo hayo bila wasiwasi kama wasomaji tunaielewa kuwa utenzi wenyewe umetungwa kwa misingi ya dini ya Kiislamu. Katika beti za 173-175 tunaielezwa kuwa Mtume Muhammad na jeshi lake walikusanyika kwa maombi kwa Mungu kabla ya kuingia vitani alfajiri siku ile ya vita. Kitendo hiki hutuelekeza kusema kuwa utenzi huu umefumbatwa katika mandhari ya kidini hususan dini ya kiislamu. Kuna dhihirisho la mandhari ya kidini pale ambapo tunagundua kuwa Mansabu wa Omari shujaa wa Makureshi alikuwa wa kwanza kwenda Madina kusomea somo la dini linalohusu ibada za aina mbalimbali inavyojitokeza katika ubeti wa 234. Vile vile, katika beti za 553-564 mandhari ya kidini yanajitokeza pale ambapo Mtume Muhammad anaangushiwa mawe na maadui zake Makureshi, hakuridhia maombi ya masahaba wake ya kuwaapiza. Badala yake aliwaelezea kuwa hakutumwa ulimwenguni kuharibu bali kujenga na kuhifadhi. Halafu baadaye katika ubeti wa 556 Mtume Muhammad anafanya maombi ya kuwatakia fanaka katika uzao wao. Aliwaombea ulinzi kwa

*Corresponding Author: Dickens Bonyi Obwogi,

Chuo Kikuu cha Nairobi, S. L. P. 30197 - 00100, Nairobi, Kenya.

Mwenyezi wasije wakatenda uhasama dhidi ya wenzao. Maombi hayo ni dhihirisho la mandhari ya kidini katika utenzi huu kwa sababu Mtume Muhammad anashikilia imani ya kidini inayosisitiza msamaha pamoja na upendo kwa adui. Lengo kuu la dini katika utenzi huu ni kuhubiri msamaha na maadili katika maisha ya binadamu. Vile vile, kulingana na imani za kidini, maombi huelekezwa kwa aliye juu zaidi ya binadamu naye ni Mungu Muumba. Katika utenzi huu Mtume Muhammad ameteteleza hayo kwani amemwomba Mungu asamehe na kuwabariki mahasidi wake waliomhangaisha sana. Kulingana na imani za kidini, maombi ya imani hujibiwa inavyojitokeza katika beti za 562-565. Katika utenzi huu, wahuwika wakuu ambao ni Mungu na Mtume wake Muhammad wanadhihirisha kwamba utenzi huu ni wa kidini. Katika utenzi huu na katika imani ya Kiislamu, Mtume Muhammad ana nafasi kubwa sana kuhakikisha waumini wa Kiislamu wamepata mfano mwema wa maadili. Pili, katika utenzi huu, tunashuhudia pande mbili pinzani ambapo Mtume Muhammad na jeshi lake wanapigana na jeshi la Makureshi ambao ni adui wa Mungu ambalo ni dhihirisho tosha kuwa utenzi huu ni wa kidini kwani upinzani wenyewe una mashiko kwamba vita vya Uhud ni baina ya upande wa shetani na wa Mungu. Kulingana na maoni hayo tunapata kuelewa kuwa wamfuatao Mtume Muhammad ni wa Mungu ilhali wampingao ni wa Ibilisi. Upinzani huo baina ya Mungu na ibilisi hukuza mandhari ya kidini.

MANDHARI YA KIVITA

Utenzi wa vita vya Uhud ulipokuwa ukiandikwa na mtunzi, makundi lengwa yaani Waislamu na Makureshi walikuwa wametangulia kupigana vita vya Badri. Vita hivi kulingana na mtunzi wa utenzi huu vilitokana na uchokozi wa Makureshi kwa Mtume Muhammad. Ingawa hivyo, Makureshi walishindwa vibaya sana na kurejea makwao kwa aibu kubwa. Ili kuondoa aibu yao wakaazimia kupigana vita vya Uhud kama namna ya kulipiza kisasi inavyodhihirika katika ubeti wa 68. Kushindwa huku, kulikalazimu Makureshi wafanye maandalizi kabambe ili kulipiza kisasi inavyodokezwa katika ubeti wa 98. Maandalizi yenyewe yaliwachukua takriban miezi tisa baada ya pambano la Badri. Mandhari ya kivita yamejitokeza pale ambapo wazalendo wa Kikureshi walianza safari kwenda Madina kwa farasi pamoja na ngamia. Walikuwa wametanguliwa na kikundi cha vijana wao shupavu inavyosimuliwa katika beti za 99, 100 na 101. Lengo lao kubwa ni kwenda kutalii Madina kabla ya vita kutangazwa. Msimulizi wa utenzi huu anaeleza zaidi namna kundi hilo lilikuwa limejivika mavazi ya kivita pamoja na walivyo stadi wa vita, maelezo ambayo yanatuandalia mandhari ya kivita tukirejelea beti za 103 -105.

Kuna dhihirisho la mandhari ya kivita unapotazama jinsi jeshi la Makureshi lilivyojivika mavazi ya kivita yaliyoziba miili yao yote. Mavazi yenyewe yalikuwa yametengenezwa kwa vyuma inavyosimuliwa katika beti za 104 na 105. Vile vile, ukichunguza beti za 203-209 utapata mandhari ya kivita pale ambapo tunapewa picha ya maandalizi ya jeshi la Waislamu. Mtume Muhammad aliteua wanajeshi hamsini na kuwapa jukumu la kuchunga njia za milimani chini ya uongozi wa Abdulla Khuberi tunavyoelezwa katika beti za 206 na 212. Pili, alimchagua Mansabu bin Omari kutoka uzao wa Banu- Dari kama mbeba bendera ya Waislamu vitani. Katika ubeti wa 216 tunaeleza kuwa baada ya maandalizi wanajeshi wa pande zote wakajipanga tayari kuanza pambano. Maelezo hayo yote yanadhihirisha mandhari ya kivita. Suitafahamu baina ya waumini wa Maka na Madina inadhihirisha mandhari ya kivita. Msimulizi anaeleza kuwa walikamatana na kupigana kwa panga kila mmoja asitake kupoteza katika upande wake inavyojitokeza katika beti za 235-236. Mapigano hayo yaliishia mauaji ya Mansabu wa Omari shujaa wa Waislamu. Kulingana na msimulizi, mauaji hayo yalikuwa pigo kubwa katika jeshi la Makureshi kwa vile huyo shujaa ndiye alikuwa mbeba bendera wao naye kufa wa kwanza vitani ilikuwa tatizo kubwa kwao.

Uwepo wa mishale kwa waliochunga njia za milimani ni dhihirisho wazi la mandhari ya kivita katika utenzi huu.

Katika ubeti wa 317 mandhari ya kivita yamejitokeza pale ambapo kulikuwa na uvamizi wa Makureshi baada ya walinda njia za milimani wa jeshi la Waislamu kuondoka. Waislamu wakapata kipigo kikubwa. Vile vile, katika ubeti wa 339 shujaa wa Mtume Muhammad waliyeshahabiana mno akauawa na maadui kudhani walikuwa wamemwangamiza Rasuli kumbe ilikuwa ni sahaba wake Mansabu wa Omari. Mandhari ya kivita pia yamejitokeza katika beti za 236-257 ambapo shujaa wa Makureshi aliyepewa jukumu la kubeba bendera aliangamizwa vitani. Kwenye ubeti wa 380 tunapata tukio la kujeruhiwa kwa Mtume Muhammad ambalo linadhihirisha mandhari ya kivita. Mtume Muhammad alimiminiwa mawe kadhaa yaliyompa majeraha kadhaa usoni pake na kwenye kidevu chake. Ni wazi kwamba vita vilikuwa vimechacha sana baina ya pande hizi mbili pinzani. Majeraha haya yote yanadhihirisha wazi mandhari ya kivita. Maelezo hayo yote kwa kweli yanatuandalia mandhari ya vita nikuvute ya kivita baina ya pande mbili husika yaani Makureshi na Waislamu. Vita hivi viliishia kuwalemea Waislamu kwa makosa yao wenyewe. Kitendo cha wanajeshi wa Mtume Muhammad aliowateua kuwa walenzi wa njia za milimani kukosa kuwajibika na kutii amri ya Rasuli ya kutoondoka mahali pao kiliwatia matatani pakubwa. Vita vyenyele vinajulikana kama vita vitakatifu na kulingana na historia, hamna vita vyovyote vimewahi kutokea kama hivi ambapo Mtume Muhammad hakushinda. Mandhari ya kivita vile vile yamejitokeza wazi wazi pale ambapo msanii wa utenzi huu anasimulia namna ambavyo Ubayyi bin Khalafu alijivika na kubeba upanga wake, jinsi anavyotishia kumwangamiza Mtume Muhammad kwa kishindo ilivyo wazi katika beti za 419-453. Vile vile, namna maelezo kuhusu jinsi Mtume Muhammad alivyojivika na kumpiga hasidi huyo kwa kijambia shingoni ni dhihirisho la mandhari ya kivita katika utenzi huu.

Mandhari ya kivita yamedhihirika vile vile katika beti za 530-547 ambapo baada ya Makureshi kushindwa kumfikia Mtume Muhammad karibu, waliamua kumwangukia mawe kwa fujo bila kukoma. Mawe hayo yalimpa Mtume Muhammad majeraha katika utosi na mdomo wake wa chini. Jeraha lake la utosini kulingana na msimulizi, halikuwahi kupona hadi alipofariki dunia. Maelezo hayo yanatudhihirisha mandhari ya kivita katika utenzi huu.

MANDHARI YA KIJIOGRAFIA

Msimulizi katika utenzi huu anadhihirisha wazi kuwa mandhari ya kijiografia hapa ni jangwa anaposafiri akiwa amepanda juu ya nyumbu wake. Anaeleza kuwa anasafiri katika jangwa ambapo kuna changamoto si haba. Katika ubeti wa 62 tunapata maelezo kuwa viongozi wa Makureshi walikuwa wametoa ahadi kwa yeyote ambaye angefanikiwa kuwapelekea kichwa cha Mtume Muhammad. Ahadi yenyewe ni ngamia mia moja. Ni jambo la wazi kuwa mifugo hawa hufugwa mahali pakavu hivyo kutuandalia mandhari ya kijiografia. Bila shaka hili ni dhihirisho kuwa utenzi huu ulifinyangwa katika mandhari ya jangwani.

Katika ubeti wa 88 mtunzi ametutajia mahali halisi ambapo vita hivi visimuliwavyo kwenye utenzi huu vilifanyika. Anaeleza kuwa vilitokea mahali panapoitwa Uhud. Uhud ni mahali ambapo pamepewa jina kutokana na mlima ulioko sehemu hiyo. Vita hivi vinaitwa vya Uhud kwa sababu vilipiganwa katika mlima unaoitwa Uhud. Anafafanua zaidi umbali wake kuwa ni maili tatu kutoka Madina na uko upande wake kusini na kaskazini katika dira. Mandhari haya ni ya kijiografia kwa sababu yanaonekana. Mandhari haya yamejitokeza katika beti za 302 na 303 ambapo msimulizi wa utenzi huu ametufafanulia kuwa safari yake ni katika jangwa kubwa zaidi katika nchi hiyo. Katika ubeti wa 303 msanii anaeleza kuwa hana haja ya kukazana mwendo wake kwani ni wazi kwamba safari

hiyo haiwezi kukamilika siku hiyo. Kwenye beti za 381- 384 vile vile, msimulizi anadhihirisha mandhari haya pale ambapo anaelezea namna ambavyo Mtume Muhammad alivyoanguka ndani ya shimo wakati vita vilikuwa vimepamba moto. Juhudi zake za kujinusu zikagonga mwamba hadi pale ambapo sahaba wake Talha aliyekuwa mwenye nguvu alijitoma shimoni na kumwoko. Dhihirisho jingine ni katika beti za 571-573 ambapo msimulizi wa utenzi huu anadokeza mahali ambapo vita vilitokea. Katika ubeti wa 571 baada ya masimulizi kuhusu yaliyomfika Mtume Muhammad, msimulizi anaamua kuanza kutuelezea yaliyojiri katikati ya jangwa anakosafiri. Anaelezea kuwa atafafanua kikamilifu atakayoshuhudia bila woga wala kuficha siri yoyote. Anadai kwamba jangwani hakuna raha kwa sababu hakuna chakula wala maji. Maelezo hayo yanadhihirisha mandhari ya kijiografia katika utenzi wetu.

Kumetokea mandhari ya kijiografia pale ambapo Talha anambeba Mtume Muhammad na kumweka katika pango chini ya jabali ili apate kutuliza makali ya mapigo ya Makureshi inavyodhihirika katika ubeti wa 618. Kwenye beti za 633-646 vile vile, kuna dhihirisho la mandhari ya kijiografia ambapo tunafafanuliwa kuhusu maisha ya Mtume Muhammad na masahaba wake pangoni baada ya Mtume Muhammad kujeruhiwa kwa mawe katika pambano la Uhud, maelezo ambayo ni dhihirisho kubwa la mandhari ya kijiografia. Vile vile, ujaji wa wanawake wa Kiislamu wakiongozwa na Seyyidati Esha, Seyyidati Batuli katika mkumbo wa wanawake wengine ambapo waliingia pangoni kumjulia Mtume Muhammad hali, kwani walikuwa wamepata habari kwamba alikuwa amefariki vitani, habari ambazo zilikuwa za uwongo kwani aliyeuawa alikuwa mmoja wa masahaba wake aitwaye Mansabu. Makureshi walikuwa wamedhania alikuwa ni Mtume Muhammad kwa sababu sahaba huyo wa Mtume Muhammad alishabihiana kabisa na Mtume Muhammad. Kwa sababu ya uvumi huo, kina dada hawa wakaamua kwenda kumjulia hali Mtume Muhammad hali ya kivita ilipotulia.

USIMULIZI

Kipengele cha usimulizi kimefanyiwa utafiti na watafiti si haba. Usimulizi ni jinsi ambavyo waandishi wa hotuba ama habari na watunzi wa kibunilizi huwasilisha mawazo yao kwa hadhira zao. Kuna masharti mbalimbali ambayo huzingatiwa wakati wa usimulizi. Kwa mfano: sharti fanani atambue hadhira yake, matukio, wakati pamoja na motisha ya usimulizi wake. Kulingana na Attenbernd na Lewis (1963) usimulizi ni mkabala unaomwezesha msimulizi kuafikia yanayotendeka na kusikiliza yanayowasilishwa na kazi ya kifasihi. Naye Mlacha (1991) anaona usimulizi kama uhusiano baina ya msimulizi na anayesimuliwa hadithi. Katika *utenzi wa vita vya Uhud* aina mbalimbali za usimulizi zimetumika kwa lengo la kuufanikisha utenzi huu. Aina hizo ni pamoja na usimulizi wa nafsi ya kwanza, usimulizi wa nafsi ya tatu pamoja na usimulizi penyezi ndizo aina za usimulizi ambazo zimedhihirika zaidi katika utenzi huu.

USIMULIZI NAFSI YA TATU

Katika ubeti wa 1 mtunzi anaanza kwa kumrejelea Mungu kama Mkuu na aliye pekee. Picha hii ni dhihirisho tosha kuwa Mungu ni Muweza na ana nguvu zaidi ya binadamu yeyote. Katika ubeti huo huo, anachukua fursa ya kumshukuru Mungu kwa kumtunuku nafasi ya kuandika utenzi huu. Katika nafsi hiyo hiyo, ananyenyekea kwa kusema kuwa anamwamini Mungu huyo muweza peke yake kwa kumpa mwongozo katika utenzi wake. Mtunzi anaendelea katika nafsi hiyo katika beti za 3, 4-16 ambapo anamsifu Mungu na kumtunuku sifa chekwachekwa. Thibitisho li wazi katika ubeti wa 15 ambapo anamtambua Mungu kama mwenye rehema ambaye ni wa milele na ambaye ya kila mahali.

Katika beti za 17, 18-25 msanii huyu ametumia nafsi ya tatu kumrejelea Mtume Muhammad ambapo naye vile vile amemtunuku sifa nyingi. Sifa hizi zinalenga kutusisitiza kuwa Mtume Muhammad ni kiumbe maalum si kama viumbe vingine alivyoomba Mungu Muumbaji. Katika beti hizi, msanii akitumia nafsi ya tatu, amemsawiri Mtume Muhammad kama kiumbe ambaye ni bora zaidi machoni pa Muumbaji. Kwenye ubeti wa 65 msimulizi ametumia nafsi ya tatu kutueleza walivyofanya Makureshi baada ya juhudi zao za kumwua Mtume Muhammad kufeli. Msimulizi anaelezea kwamba Makureshi walizidi kumdhihaki Mtume Muhammad. Vile vile nafsi ya tatu imejitokeza pale ambapo msimulizi anafafanulia kwa kirefu namna ambavyo Makureshi walianza kujiandaa kwa vita dhidi ya Mtume Muhammad na jeshi lake punde tu waliposhindwa katika vita vya Badri. Walikusanya silaha mbalimbali na kuandaa jeshi lao vikali kulipiza kisasi dhidi ya Waislamu kama inavyojitokeza katika beti za 65-82. Baada ya kuwa tayari, katika ubeti wa 98 Makureshi waliamua kutuma ujumbe kwa Mtume Muhammad kutaka tarehe ya kushiriki vita. Vile vile, msimulizi ametumia nafsi hii kusimulia kisa cha vijana wa Maka kufanya safari ya ghafla kwenda Madina. Usimulizi wa nafsi ya tatu umedhihirika pale ambapo msimulizi anaelezea kuwa baada ya Makureshi kukamilisha maandalizi yao ya kivita dhidi ya Waislamu, walianza safari yao kwenda Madina. Njiani wasaliti wa Mtume Muhammad walijiunga nao chini ya uongozi wa maamiri wanne ambao ni: Khalid bin Walidi, Amiri bin Alyasi, Ukirimu bin Abu-Jahili na Sufiani Ibni Umayya. Nia kuu ya jeshi hili ni kumwangamiza Mtume Muhammad inavyojitokeza katika beti za 98-142.

Katika beti za 142-157 msimulizi akitumia nafsi ya tatu anaelezea upande wa Mtume Muhammad na maandalizi yake kabla ya pambano la Uhud. Msimulizi anafafanua kuwa Mtume Muhammad hakuwa na habari kuhusu ujaji wa mahasidi hao. Katika nafsi ya tatu, msimulizi anaelezea jinsi Mtume na jeshi lake walivyojiandaa kushiriki vita hivyo inavyodhihirika katika beti za 146, 147. Katika nafsi hiyo hiyo, tunaolezwa kwamba Makureshi na Waislamu walifanya makubaliano ya siku na saa ya pambano lenyewe. Maelezo kuhusu usaliti wa majeshi mia tatu ya Mtume Muhammad walipokuwa katika maombi ya alfajiri vile vile yanadhihirika kupitia nafsi ya tatu. Katika ubeti wa 117 msimulizi akiwa katika nafsi ya tatu anaelezea kuwa maamiri wa majeshi ya Makureshi walienda kushiriki vita pamoja na wake zao kwa nia ya kuchochea ari yao katika vita dhidi ya Waislamu.

USIMULIZI NAFSI YA KWANZA

Msimulizi anatumia nafsi ya kwanza kutueleza kuwa ameanza safari yake ya kutusimulia utenzi huu. Anawambia kuwa imebidi kuanza kwa kumshukuru Mungu kwa ukuu wake kwani ndiye pekee wa kutoa uwezo kwa binadamu ujumbe ulioko katika ubeti wa 2. Baada ya kutuelezea sifa za Mtume Muhammad akiwa katika nafsi ya tatu, mtunzi wa *utenzi wa vita vya Uhud* anarejelea usimulizi wa nafsi ya kwanza kama inavyodhihirika katika beti za 26, 27-55 ambapo anaelezea hali yake binafsi. Anajishusha hadhi kwamba yeye hana thamani ili afae kuandika utenzi huu. Msimulizi katika nafsi ya kwanza ametuchorea picha ya maumbile yake pamoja na hali yake ya kibinadamu. Amefanya hivyo maksudi kuwaelimisha wasomaji wake kuwa hakuna binadamu kamilifu hivyo basi, ni muhimu kuishi na wenzetu na upungufu wao. Anazidi kutujua kwamba ikiwa tutaona dosari kwa kazi yake tusichelee kuirekebisha. Maoni haya vile vile ni ya kutuelimisha na kutusisitiza kwamba tuwe tayari kukubali makosa yetu na tuwe tayari kutoa nafasi ya kurekebisha na yeyote. Katika ubeti wa 29 msimulizi anafafanua ari yake ya kupenda kutunga utenzi huo kwa lugha ya wasomaji wake. Vile vile, katika beti za 30-34 msanii ameweka wazi hali yake ya huzuni kwani anajiona fukara wa kila hali ijapokuwa amepata fursa ya kusimulia utenzi huu hana amani wala utulivu utakaomwezesha kufanya utenzi huu.

Kwenye beti za 49-57 mtunzi akiwa katika nafsi ya kwanza, anatuandaa kusikiliza kisa hasa kwani ametamani sana kutusimulia kisa chenyewe kuanzia jangwani hadi mwishoni mwake. Baada ya kutueleza mahali vita vilipiganwa, mtunzi anaendelea katika nafsi ya kwanza kutuelezea kuwa amemaliza kutwambia ya Maka. Anasema kuwa yu jangwani na imembidi kung'oa nanga katika safari yake juu ya nyumbu wake. Kulingana naye, mwendo wa safari yake ni mrefu hadi anahofia atahitimisha safari yake saa ngapi. Kutokana na maelezo hayo, msimulizi katika nafsi ya kwanza amedhihirisha wasiwasi wake wa kufika hatima ya safari yake katika jangwa lenye shida chungu nzima. Kulingana naye, sababu ya kuchelewa kwake ni kwa vile nyumbu wake ana mwendo usio wa kasi na hatua zake ni ndogo.

USIMULIZI PENYEZI

Usimulizi huu umejitokeza hapa na pale katika *utenzi wa vita vya Uhud*. Kwa mfano: katika ubeti wa sita, mtunzi ametupa mwongozo ambao amefuata baada ya kutusimulia kuhusu Mtume Muhammad. Anatuieleza kuwa punde si punde ataanza kusimulia kisa chenyewe. Mwongozo huu si sehemu ya utenzi huu ijapokuwa unatuelekeza kuelewa mkondo wa kisa katika masimulizi ya utenzi huu. Katika ubeti wa 26 msanii anapenyeza maneno yake ambayo yametoka nje ya kisa chake anapotudokezea usimulizi wake ulikuwa haulingani na maelezo yake. Ndiyo maana katika ubeti huo anatumia kuwa atarejelea usimulizi wake baada ya maelezo yake penyezi. Vile vile, katika ubeti wa 48 nafsi penyezi imejitokeza pale ambapo baada ya mtunzi wa utenzi huu kuelezea hali yake kwetu, amefika katika ubeti huu na kuamua kubadili mkondo kwa kusema kuwa ataanza masimulizi yake moja kwa moja. Kauli hizi ni penyezi katika utenzi wenyewe kwa sababu si sehemu ya kisa chenyewe katika utenzi. Katika ubeti wa 57 msanii anatuandaa kuwa amekaribia katika mkondo wa kutusimulia sehemu ya kisa ambayo ni ya mkasa. Hapa msanii analenga kuwaandaa wasomaji wake kwamba punde si punde atawahadithia madhila aliyopitia Mtume Muhammad mikononi mwa maadui zake Makureshi. Katika beti za 27-47 msimulizi wa kisa cha utenzi huu amekuwa akisimulia hali yake binafsi nje ya kisa cha utenzi. Masimulizi yake yanapenyeza nje ya kisa chetu cha vita vya Uhud. Katika ubeti wa 48 anatarifu kuwa amerejelea kisa chenyewe. Dhihirisho tosha kuwa alikuwa amepenyeza usimulizi wake nje ya kisa chenyewe kwa kuleta melezo yake binafsi. Usimulizi huu pia umejitokeza katika beti za 83-94 ambapo msimulizi anapenyeza usimulizi wake nje ya kisa cha maandalizi ya Makureshi kushiriki vita vya Badri anapoanza kueleza kuwa hamna haja ya kuharakisha usimulizi wake kwani asingependa kufanya dosari, vita hivyo ni vikubwa kuliko vya Badri na vinaitwa vitakatifu inavyodhihirika katika beti za 86-87. Tukitazama beti za 88-90 tuligundua kuwa msimulizi ametumia usimulizi penyezi pale ambapo anatumia kuwa vita hivyo vilifanyika hadi kutuonyesha kwa kutumia ramani. Maelezo haya yote ni nje ya msuko wa utenzi wetu ndio maana tunayatabua kama penyezi.

Vile vile, usimulizi penyezi umejitokeza katika utenzi wetu pale ambapo baada ya msimulizi kufika mahali ambapo majeshi ya Waislamu yaliyokuwa yakichunga njia za milimani kuondoka, kwa tamaa ya kujiokotea mali ya Makureshi walipofanikiwa kuwafukuzia mbali, anaachia kisa hapo na kupenyeza maelezo yake kuhusu athari ya kitendo hicho katili. Amepenyeza nje anapotukanya tusing'ang'anie minong'ono ya kubashiri yaliyotokea baada ya walenzi wa milimani wa Kiisamu kuamua kuvunja sheria ya Rasuli, bali tutulie atwambie wazi yaliyowapata baadaye. Maelezo haya ni nje ya kisa cha utenzi lakini msimulizi amepenyeza kusisitiza kwamba Wanajeshi wa Waislamu walifanya makosa makubwa yaliyowafanya kushindwa katika vita hivyo ambavyo awali walikuwa wamevitamalaki kabisa inavyoelezwa katika beti za 300-303.

Usimulizi penyezi mwingine unajitokeza katika beti za 488- 489 ambapo baada ya msimulizi kutusimulia mkasa uliompata shujaa wa Makureshi Ubayyi bin Khalafu baada wa kupewa jeraha la kufa na Mtume Muhammad, anapenyeza na kuanza kutoa maelezo ambayo yako nje ya kisa cha utenzi ambayo yanahusu maadui na mfano mwema ambao Mtume Muhammad huwa nao. Msimulizi anaeleza kuwa Mtume Muhammad huwa hamwagi damu ya mtu kwa mikono yake ila adui yule ambaye atalazimika kumwua. Katika beti za 502-507 msimulizi huyu baada ya kutuelezea namna ugomvi baina ya Mtume Muhammad na Ubayyi bin Khalafu ulivyoanza, anapenyeza maelezo yake kwa lengo la kutuandaa kwa mkondo mwingine wa matukio ya usimulizi wake. Katika ubeti wa 503 mtunzi wa utenzi huu anatusihi kuwa na utaratibu ili mambo yasisitue mchanganyiko usioeleweka kwani kulingana naye, mpangilio huu ndio tu utahakikisha msomaji wa masimulizi yenyewe atafarijika akiyasoma. Vile vile, katika beti za 565-570 baada ya msimulizi kutuelezea jinsi masahaba wa Mtume Muhammad walivyomwomba Mtume Muhammad kuwaapiza maadui zake na Mtume Muhammad kukataa na badala yake kuwaombea baraka, msimulizi anapenyeza usimulizi wake tena na kutuelezea kisa kwamba, maombi aliyoyafanya Mtume Muhammad kwa maadui zake yalijibiwa kwani wahusika walipata baraka tele wao pamoja na vizazi vyao wakafanya makuu kukuza dini ya Kiislamu.

HITIMISHO

Katika makala hii tumeelezea dhana mandhari na aina mbalimbali za mandhari katika *utenzi wa vita vya Uhud*. Tumebaini kuwa katika utenzi huu mandhari ambayo yamefanikisha utenzi wenyewe ni pamoja na yale ya kivita, kidini na kijiografia. Vile vile, tumeelezea aina mbalimbali za usimulizi ambazo zimetumika katika utenzi huu ambazo ni pamoja na usimulizi wa nafsi ya kwanza, nafsi ya tatu na usimulizi penyezi. Msanii huyu amefinyanga kazi yake kwa ustadi mkubwa. Amefaulu kuchanganya nafsi mbalimbali na mandhari zaidi ya moja ili kuafikia dhamira na maudhui yake katika *utenzi wa vita vya Uhud*. Tumegundua kuwa ni vigumu kuwasilisha kazi nzuri pasi na kutumia mseto wa aina mbalimbali za usimulizi na mandhari.

MAREJELEO

- Attenbernd, L. na Lewis, L. L. (wah.) (1963). Introduction to Literature: Stories. New York. Macmillan Company.
- Chum, H. (mha.) (1970). Utenzi wa Vita vya Uhud: Dar es Salaam. East African Literature Bureau.
- Mlacha, S. A. K (1991). "Point of view as Stylistics Device in Kiswahili Novels." Kiswahili: Juzuu la (58). TUKI, Dar es Salaam.
- Ntarangwi, M. (2004). Uhakiki wa Kazi za Fasihi. Augustana College, Rock Island, IL612 Publishers Ltd.
- Obwogi, D. B. (2021), Mtindo katika utenzi wa vita vya Uhud. Tasnifu ya uzamili. Chuo Kikuu cha Nairobi (Hajachapishwa).
- Wamitila, K. W. (2002). Uhakiki wa Fasihi: Msingi na vipengele vyake. Nairobi. Phoenix Publishers.
- Wamitila, K. W. (2008). Kanzi ya Fasihi: 1. Misingi ya uchanganuzi wa Fasihi. Nairobi: Focus Publications Ltd.